

เจ้าของ
ศูนย์พุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่ปรึกษา
ศาสตราจารย์ ดร. วิทย์ วิศุขเวทย์
ศาสตราจารย์ปรีชา ช้างขวัญยืน
ศาสตราจารย์พิเศษ ดร. สุนทร ฌ รังมี
รองศาสตราจารย์ ดร. มารค ตามไท

บรรณาธิการ
รองศาสตราจารย์ ดร. สมภาร พรหมทา

กองบรรณาธิการ
รองศาสตราจารย์ ดร. สุวรรณา สถาอานันท์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประทุม อังกูรโรหิต
รองศาสตราจารย์ ดร. ไสรัจ หงส์คารมภ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชานูณรงค์ บุญหนุน

ฝ่ายสมาชิก
อรวรรณ สะหาบ
สังเวียน พู่เพื่อง
สำนักงาน ชั้น ๑๑ อาคารบรมราชกุมารี
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร
รหัสไปรษณีย์ ๑๐๓๓๐ โทรศัพท์
(๐๒) ๒๑๘๔๖๕๕๔

การส่งชื่อเขียน
กองบรรณาธิการยินดีรับพิจารณาชื่อเขียน
ทางวิชาการเกี่ยวกับพุทธศาสนา เช่นบทความ
บทความวิจัย รายงานผลการวิจัย บทความ
หนังสือ หรือบทวิจารณ์ชื่อเขียนที่เกยสัมพันธ์ใน
วารสารพุทธศาสนศึกษา จากนักวิชาการและ
บุคคลภายนอกมหาวิทยาลัย ผู้สนใจส่งชื่อเขียน
กรุณาส่งสำเนาชื่อเขียนนั้น ๒ ชุด
พร้อมแผ่นบันทึกข้อมูล (ถ้ามี) ถึงบรรณาธิการ

อัตราค่าสมาชิก
๑ ปี ๑ ฉบับ ๖๐ บาท
๒ ปี ๖ ฉบับ ๑๒๐ บาท
๕ ปี ๑๕ ฉบับ ๓๐๐ บาท
สมัครเป็นสมาชิกติดต่อ ดร. ประทุม อังกูรโรหิต
สำนักงานวารสารพุทธศาสนศึกษา ชั้น ๑๑
อาคารบรมราชกุมารี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร ๑๐๓๓๐

ธนาณัติสั่งจ่าย ดร.ประทุม อังกูรโรหิต
ไปรษณีย์จุฬาลงกรณ์

จำหน่ายปลีก เล่มละ ๒๐ บาท
ที่ศูนย์พุทธศาสนศึกษา ตามที่อยู่ข้างบน
พิมพ์ที่โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

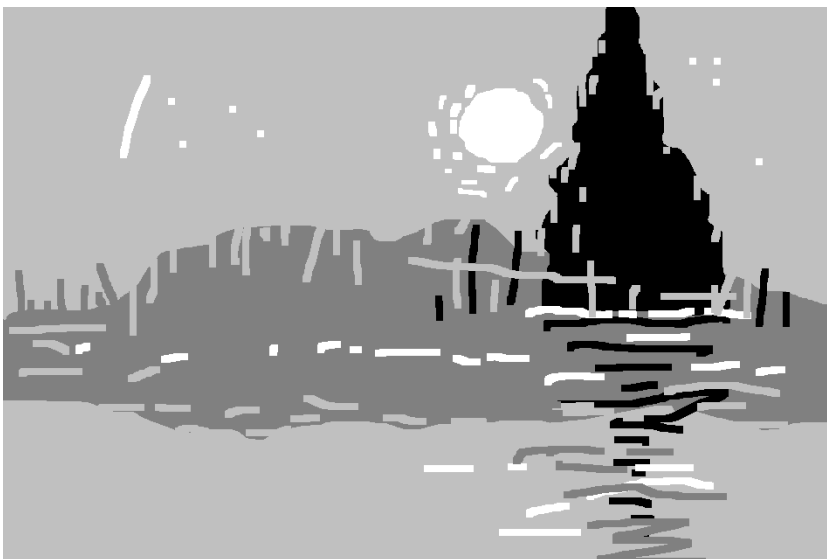
วารสารพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วารสารรายสี่เดือนของศูนย์พุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ISSN 0858-8325 ๑ ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๓ กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๕

จากบรรณาธิการ

อนาคตของพระพุทธศาสนาในสังคมไทย

ผมในฐานะอาจารย์ชาวญี่ปุ่นท่านหนึ่งมานานราวสิบกว่าปีแล้ว ท่านสอน
ทางด้านการศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง ยามใดที่ต้องเดินทาง
มาเมืองไทย ท่านจะเขียนจดหมายมาบอก และท่านมักแวะมาหาผมที่
จุฬา ผมมักพาท่าน ไปกินข้าวเที่ยงแล้วก็คุยกันตามประสาเพื่อนฝูง ไม่นานมานี้
ท่านเขียนจดหมายมาหาผมว่าจะเดินทางมาทำธุระที่เมืองไทย จากนั้นราวสิบ
กว่าวันท่านก็เดินทางมาที่เมืองไทยและแวะไปหาผมที่จุฬา ท่านมากับภรรยา

เช่นเคย เราไปกินข้าวเที่ยงกันที่ร้านอาหารแห่งหนึ่งในจุฬา มาคราวนี้อาจารย์ท่านนี้เปลี่ยนแปลงไป ท่านโกนศีรษะเหมือนพระ แต่ก็แต่งกายอย่างฆราวาส คือสวมเสื้อและกางเกงตามปกติ ระหว่างที่กินข้าว ท่านอุทานออกมาแล้วพูดกับผมว่า “อ้อ... ลืมบอกอาจารย์ไป ตอนนั้นผมบวชเป็นพระแล้วนะ ” ผมจึงเข้าใจในตอนนั้นว่า มิน่าเล่า ท่านจึงโกนศีรษะเช่นนั้น

จากการพูดคุยกันในวันนั้น ทำให้ผมเข้าใจและมองเห็นภาพของพระพุทธศาสนาในประเทศญี่ปุ่นว่าเปลี่ยนแปลงไปมากมายอย่างไรจากพระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาล ผมถามท่านว่า “ที่ว่าไปบวชนั้นหมายความว่าอย่างไร” ท่านบอกผมว่า “บวชก็แปลว่าเรากลายสภาพจากฆราวาสไปเป็นนักบวชไง ” ผมถามต่อว่า “แล้วอาจารย์ต้องย้ายไปอยู่วัดหรือเปล่า ต้องทิ้งครอบครัวและภรรยาไปหรือเปล่า” ท่านก็บอกว่า “เปล่า ผมยังอยู่บ้านเหมือนเดิม ยังทำงานเป็นอาจารย์สอนในมหาวิทยาลัยเหมือนเดิม ยังมีภรรยาเหมือนเดิม ” ชีวิตที่ต่าง

ไปมีเพียงท่านมีสถานะเป็นพระ สามารถทำพิธีกรรมทางศาสนาในฐานะนักบวชได้ การบวชพระเท่าที่ผมฟังจากที่ท่านอธิบายเหมือนการไปสมัครเป็นสมาชิกของชมรมอะไรสักอย่าง เมื่อคณะผู้บริหารชมรมพิจารณาคุณสมบัติเห็นว่าเข้าข่ายก็อนุญาตให้เราเป็นสมาชิกได้ เมื่อเป็นสมาชิกแล้วเราก็จะมีสิทธิต่าง ๆ อันสมาชิกจะพึงมี ก็เท่านั้นเอง เมื่อเราเป็นสมาชิกของชมรมอะไรสักอย่างเช่นชมรมคนนิยมพระเครื่อง เราไม่ต้องย้ายบ้านไปอยู่ที่ชมรม เราก็อยู่บ้านตามเดิมนั้นแหละ ชีวิตเราไม่มีอะไรเปลี่ยน การเป็นสมาชิกชมรมเป็นเรื่องของการได้ “สิทธิพิเศษ” บางอย่างมาเพิ่มให้กับชีวิต ไม่มีอะไรเสียไป หากจะเสียบ้างก็คงเป็นค่าสมาชิกชมรม ซึ่งก็ไม่ใช่เรื่องที่เป็นสาระสำคัญของชีวิตเลย ที่กล่าวมานี้ ท่านผู้อ่านคงมองเห็นภาพว่าค่อนข้างต่างจากการบวชพระในสมัยพุทธกาลหรือในบ้านเราเวลานี้ การบวชพระในสมัยพุทธกาลนั้นเป็นมากกว่าการไปสมัครเป็นสมาชิกชมรมที่กล่าวข้างต้น เพราะการบวชหมายถึงการเปลี่ยนแปลงชีวิตอย่างขนานใหญ่ บวชพระแล้วจะอยู่บ้านอย่างเดิม มีลูกมีเมียเช่นเดิมไม่ได้ เราต้องละทิ้งสิ่งเหล่านี้หมด พระไทยเวลานี้ก็เป็นอย่างนั้น จะต่างบ้างก็ตรงที่กฎหมายไทยยังถือว่าท่านเป็นพลเมืองของชาติอยู่และต้องมีหน้าที่ตามประสาพลเมืองบางอย่างเช่นต้องไปรับการเกณฑ์ทหารเป็นต้นเท่านั้นเอง แต่ที่สุดแล้วชีวิตของพระไทยก็ต่างจากการเป็นสมาชิกชมรมตามที่ว่ามานั้น

สิ่งที่เกิดกับพระพุทธศาสนาในต่างประเทศนั้นในแง่หนึ่งก็เป็นกระจกส่องให้เราที่เป็นคนไทยเข้าใจและเรียนรู้ว่าเราจะพึงปฏิบัติต่อพระพุทธศาสนาที่เรานับถือและเห็นว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าอย่างไร ที่ผมกล่าวถึงเรื่องเพื่อนอาจารย์ชาวญี่ปุ่นข้างต้นนั้นไม่ได้มีจุดประสงค์ที่จะบอกว่าพระพุทธศาสนาในญี่ปุ่นนั้นเสื่อมถอยไปมากกว่าในบ้านเรา เพียงแต่ต้องการยกตัวอย่างว่าสภาพการณ์เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในประเทศเพื่อนบ้านของเรานั้นจะไม่เหมือนกับบ้านเรา พระศรีลังกานั้นตั้งพรรคการเมืองก็ได้ เป็น ส.ส. ก็ได้ ในประเทศเนปาลที่ถือว่าเป็นดินแดนที่ให้กำเนิดพระพุทธศาสนานั้นเวลานี้พระพุทธศาสนาก็ไม่เหลือแล้ว ผมเคยสอบวิทยานิพนธ์พระเนปาลที่เดินทางมาเรียนที่มหาจุฬาเมื่อปีที่แล้ว ท่านเล่าให้ผมฟังว่าการจะนำพระพุทธศาสนากลับไปเผยแพร่ในเนปาลอีกนั้นเป็นเรื่องที่ลำบากมาก เพราะกฎหมายและระบบการบริหารงานของรัฐเป็นไปในทางกีดกันที่จะให้ศาสนาอื่นนอกจากศาสนาฮินดูอันเป็นศาสนาของรัฐได้รับการพัฒนาขึ้นในประเทศนี้ ทำไมพระพุทธศาสนาจึงหายไปอย่าง

เรียกว่าโดยสิ้นเชิงก็ว่าได้จากดินแดนอันเป็นต้นกำเนิดของพระพุทธศาสนาเอง เรื่องนี้ผมคิดว่าเป็นเรื่องที่ราชวพุทธไทยควรสนใจศึกษาในประเทศต่างๆ ที่พระพุทธศาสนาเคยเจริญรุ่งเรืองนั้น มักมีปัจจัยหนึ่งคล้ายกันคือ พระพุทธศาสนาได้รับการสนับสนุนโดยพระมหากษัตริย์ในประเทศนั้นๆ เมื่อโลกก้าวเข้าสู่ยุคใหม่ การปกครองโดยประชาชนที่เรียกว่าประชาธิปไตยก็เข้ามาแทนที่การปกครองแบบราชาธิปไตยมากขึ้นตามลำดับ ผมเชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงทางด้านการปกครองตามที่กล่าวมานี้เป็นเหตุปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้พระพุทธศาสนาในประเทศต่างๆ เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม สังคมประชาธิปไตยนั้นจะต้องการอะไรที่เป็นเรื่องทางโลกเช่นการศึกษา การเมือง เศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์ เป็นต้น มากกว่าศาสนา เมื่อเป็นเช่นนี้ ผมคิดว่าชาวพุทธไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งคณะสงฆ์ควรที่จะเริ่มต้นคิดอย่างจริงจังว่า

พระพุทธศาสนาจะรับมือกับความเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและการปกครองในอนาคตอย่างไร เพราะสิ่งนี้เคยมีผลต่อพระพุทธศาสนาในประเทศเพื่อนบ้านของเราอย่างมากมาหลายศตวรรษแล้ว ในประเทศญี่ปุ่นหรือศรีลังกานั้น รัฐไม่ถือว่าตนมีหน้าที่ต้องปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนา เมื่อรัฐคิดเช่นนั้น คณะสงฆ์ก็ต้องปกครองดูแลกันเอง ความเป็นเอกภาพก็ลดลงตามกาลเวลาเพราะไม่มี “มือของรัฐ” เช่นกฎหมายเข้ามาช่วยเหลือ ดังนั้นจึงไม่แปลกดอกครับที่พระศรีลังกาท่านจะตั้งพรรคการเมืองก็ได้ หรือพระญี่ปุ่นจะมีภรรยารหัสหรือสอนศาสนาตามที่ตนเข้าใจได้อย่างอิสระเสรี บ้านเรานั้นการปกครองคณะสงฆ์ดำเนินไปตามกฎหมายของรัฐ และที่รัฐออกกฎหมายมาเช่นนั้นก็เพราะรัฐยังคิดว่าตนมีหน้าที่ปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนาอยู่ และที่รัฐเข้าใจเช่นนั้นก็เกี่ยวเนื่องมาจากการที่พระพุทธศาสนาในอดีตมีความสัมพันธ์อันเหนียวแน่นลึกซึ้งกับสถาบันพระมหากษัตริย์นั่นเอง แม้เวลานี้ก็อาจกล่าวได้ว่าที่พระพุทธศาสนาในบ้านเรายังมั่นคงอยู่มากก็เกี่ยวเนื่องกับปัจจัยด้านความสัมพันธ์กับพระมหากษัตริย์ดังมีการกำหนดในรัฐธรรมนูญไทยมาตลอดว่าพระมหากษัตริย์นั้นจะต้องดำรงสถานะเป็นชาวพุทธเท่านั้นเป็นต้น

ในประเทศญี่ปุ่นนั้น มีผู้ตั้งข้อสังเกตว่า พระสงฆ์จะค่อยๆ มีบทบาทน้อยลงในการเป็นผู้นำทางด้านการสอนพระพุทธศาสนา ในขณะที่ฆราวาสที่รู้พระพุทธศาสนาดีจะค่อยๆ มีบทบาทเข้ามาแทนที่ เรื่องนี้ผมคิดว่าไม่ได้เกิดอย่างบังเอิญ หากแต่เป็นไปตามพัฒนาการของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม อันที่จริง สังคมประชาธิปไตยนั้นไม่ได้รังเกียจศาสนา สังคมแบบนี้ยังพร้อมที่จะรับแนวคิดทางศาสนาอยู่ แต่แนวคิดทางด้านศาสนานั้นจะต้องมีเหตุผล มีคำอธิบายว่าทำไมจึงสอนอย่างนั้น หรือชี้ว่าปัญหาทางจริยธรรมนั้นๆ ควรหาทางออกอย่างไรอย่างนั้น พระพุทธศาสนาแบบเดิมที่อุปถัมภ์โดยพระมหากษัตริย์นั้นมักมองไม่เห็นความจำเป็นที่จะต้องปรับคำสอนเพื่อให้สามารถชี้ทางออกแก่สังคมได้มากขึ้น แต่เมื่อประเทศเปลี่ยนเข้าสู่การปกครองแบบใหม่ที่ไม่มีสถาบันกษัตริย์อย่างเดิมแล้ว ประชาชนต้องการพระพุทธศาสนาอีกแบบหนึ่ง เมื่อคณะสงฆ์ในดินแดนเหล่านั้นไม่สามารถตอบสนองได้ เพราะตั้งรับไม่ทัน สังคมโดยรวมก็เลยไม่เห็นคุณค่าของพระพุทธศาสนา และรัฐนั่นเองที่แสดงออกได้ชัดเจนที่สุดว่าไม่สนใจพระพุทธศาสนา เพราะรัฐก็คือตัวแทนของประชาชนนั่นเอง

ตามความคิดของผม
พระพุทธศาสนาในสังคม
ประชาธิปไตยจะต้องแสดงตัว
ชัดเจนว่ามีคุณค่าในตัวเอง
เหมือนวิทยาศาสตร์
คณิตศาสตร์ ตลอดจนศาสตร์
อื่นๆที่ประชาชนจะต้องเรียนกัน
ต่อไป ไม่ว่าสภาพทางสังคมจะ
เปลี่ยนไปอย่างไร ขอให้สังเกต
นะครับว่า เมื่อรัสเซียหรือจีน
เปลี่ยนการปกครองจากเดิมไป
เป็นคอมมิวนิสต์ ประเทศ
เหล่านี้ก็ยังสอนวิทยาศาสตร์
คณิตศาสตร์ เป็นต้นอยู่
เหมือนเดิม ที่เป็นเช่นนั้นก็
เพราะวิชาการเหล่านี้มีค่าใน
ตัวเอง และค่าที่ว่ามันก็อยู่เหนือ
การเมืองการปกครอง ค่าชนิดนี้
เท่านั้นที่จะรักษา
พระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่ได้
ในอนาคต
ปัญหาที่ว่า ทำอย่างไรคน
ทั้งหลายจึงจะมองเห็นค่าที่ว่า
นั้นในพระพุทธศาสนา เรื่องนี้
ผมคิดว่าเป็นเรื่องยาก เมื่อไม่
นานมานี้ผมมีโอกาสดำอ่าน
หนังสือเล่มเล็กๆเล่มหนึ่ง
จัดพิมพ์โดยมูลนิธิสารานุกรม
แห่งชาติ เนื้อหาของหนังสือเป็น
บทสนทนาระหว่างท่านเจ้าคุณ

พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธิ์ ปยุตฺโต) กับคณะแพทย์จำนวนหนึ่ง ในการ
สนทนานี้ บรรดาแพทย์ทั้งหลายได้ตั้งคำถามเกี่ยวกับทัศนะของ
พระพุทธศาสนาเกี่ยวกับปัญหาทางจริยธรรมที่เกิดจากความก้าวหน้าทาง
การแพทย์และชีววิทยาเช่นปัญหาเรื่องการโคลนมนุษย์ ปัญหาการใช้เซลล์
ต้นแบบจากตัวอ่อนมนุษย์ เป็นต้น ท่านเจ้าคุณนั้นเวลาที่ให้ความเห็นเกี่ยวกับคำ
สอนของพระพุทธศาสนาในเรื่องต่างๆท่านมักกองอาจดึงพญาราชสีห์ แต่ความ
องอาจที่เคยเห็นนั้นหายไประยะไกลในหนังสือเล่มนี้ สิ่งที่ผมพยายามคิดหลังจากที่
อ่านหนังสือเล่มนี้จบคือ “เกิดอะไรขึ้นกับท่านเจ้าคุณ” เท่าที่ผมพออธิบายให้กับ
ตัวเองได้เวลานี้ก็คือ นี่อาจเป็นสัญญาณแรกๆของการที่พระพุทธศาสนา
แบบเดิมที่เราคุ้นเคยไม่สามารถตอบสนองความต้องการใหม่ๆในสังคม
สมัยใหม่ได้แล้ว ท่านเจ้าคุณนั้นเป็นปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาในความหมาย
ของผู้ที่ “แม่นยำทางปริยัติ” แต่ปัญหาทางจริยธรรมในโลกสมัยใหม่ไม่ต้องการ
เพียงความแม่นยำทางปริยัติเท่านั้น หากแต่ต้องการความเป็นผู้มีสติปัญญาอัน
กว้างขวางที่จะให้ทางออกอันประกอบด้วยคุณธรรม ลึกซึ้ง ก็น่าคิด มีเมตตา
แก่ทุกฝ่าย เป็นต้นด้วย การศึกษาพระปริยัติ-ธรรมแบบดั้งเดิมที่คณะสงฆ์
ดำเนินการอยู่นั้นดูจะไม่พอเสียแล้วสำหรับการตอบสนองความต้องการ
เช่นนี้ หากว่าสิ่งที่ผมคิดถูกต้อง ก็แปลว่าเกิดกลางในทางไม่ดีต่ออนาคตของพระ
พุทธศาสนาอย่างที่อยู่ภายใต้การนำของคณะสงฆ์ไทยในบางด้านเสียแล้ว
ผมนั้นเคยไปสอนอยู่ในสถาบันผลิตผู้ที่จะบวชเป็นบาทหลวงของฝ่าย
คาทอลิกในบ้านเราอยู่นาน ทราบว่าในฝ่ายคาทอลิกเองก็มองเห็นปัญหาของ
ระบบการศึกษาของตนไม่น้อย ผู้ที่จะเป็นบาทหลวงนั้นเวลาที่เดินทางไปศึกษา
ต่อในต่างประเทศ จะมีที่ให้เลือกลงแบบคือมหาวิทยาลัยที่ดำเนินการโดยคณะ
สงฆ์คาทอลิกเองกับมหาวิทยาลัยทางโลก มหาวิทยาลัยสองแบบนี้ต่างกันคือ ถ้า
เป็นมหาวิทยาลัยของสงฆ์ก็สอนอย่างตามจารีต ผู้ที่เรียนมาจากสถาบันสงฆ์จะ
แม่นยำคำสอน แต่ประยุกต์คำสอนเพื่ออธิบายปัญหาจริยธรรมในโลกสมัยใหม่ได้
ไม่ดี ส่วนมหาวิทยาลัยทางโลกนั้นเนื่องจากผู้สอนไม่ใช่พระ จึงสอนศาสนา
อย่างที่ไม่มีใครถือว่าเป็นพันธะของตนที่จะต้องปกป้องความเชื่อทางศาสนา การ
สอนศาสนาจึงดำเนินไปอย่างวิพากษ์วิจารณ์ การสอนแบบนี้ไม่เน้นความแม่น
ทางปริยัติ แต่เน้นการรู้จักมองหาช่องทางที่จะเอาคำสอนทางศาสนามาตอบ
ปัญหาที่ยากๆในทางสังคม ปัญหาที่คณะสงฆ์คาทอลิกไทยจะต้องคิดกันก็คือ

เวลาจะส่งบาทหลวงไปเรียนต่อ จะส่งไปที่ใดระหว่างสองที่นี้ ถ้าเลือกแบบแรกก็มั่นใจว่าจะได้ บาทหลวงที่แม่นคำสอน แต่อาจตอบปัญหาทางจริยธรรมที่โลกสมัยใหม่ต้องการได้ไม่ดี หากเลือกแบบที่สองก็อาจได้ บาทหลวงที่ใช้ความคิดได้ดี แต่อาจเป็นตัวของตัวเองมากเกินไป ทำให้ศาสนจักรแบบจาริตไม่สบายใจเวลาที่เห็นบาทหลวงแบบนี้ให้ทรรศนะขยายแก้ปัญหาทางจริยธรรมสมัยใหม่ต่างไปจากจาริต เวลานี้ปัญหาที่ว่านี้ก็ยังเป็นปัญหาอยู่ ผมเข้าใจว่าไม่เฉพาะแต่ศาสนจักรคาทอลิกเท่านั้นที่ประสบปัญหานี้

พระพุทธศาสนาอย่างเถรวาทที่ระบบชีวิตของนักบวชดำเนินไปในทางเดียวกันกับคาทอลิกคือนักบวชจะต้องเป็นอนาคาริก และถือเพศพรหมจรรย์ก็ประสบปัญหาอย่างเดียวกันนี้ นี่อาจเป็นปัญหาที่จำต้องเกิด ที่ว่าจำต้องเกิดหมายความว่า พระที่ดีตามจาริตนั้นต้องอยู่ในอาราม ต้องแม่นพระธรรมคำสอน อาจรู้เรื่องนอกวัดบ้าง แต่ก็ไม่ต้องการถึงขั้นเป็นผู้เชี่ยวชาญเมื่อข้อเรียกร้องในความเป็น

พระบังคับเช่นนี้ก็หวังยากว่าพระจะสามารถตอบปัญหาทางจริยธรรมที่ยากๆ ในโลกสมัยใหม่ได้ ผมเข้าใจอีกว่าที่ฆราวาสมีบทบาทมากกว่าพระในประเทศพุทธบางประเทศนั้นก็เพราะพัฒนาการทางสังคมที่ว่านี้

แม้ในบ้านเราเอง เมื่อมหาวิทยาลัยทางโลกเช่นจุฬา ธรรมศาสตร์ มหิดล เปิดสอนวิชาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา เราก็พบว่าบ้านเราเองบรรยากาศการเรียนพระพุทธศาสนาก็เริ่มจะเป็นอย่างเดียวกับการเรียนศาสนาคริสต์ในตะวันตกอย่างที่ผมกล่าวถึงข้างต้น เฉพาะที่จุฬานี้ ผู้ที่สอบผ่านเข้ามาเรียนทางด้านพระพุทธศาสนานั้นมักเป็นฆราวาส มีข้อมูลบางอย่างที่แม้จะเป็นเรื่องภายในของจุฬาแต่ผมเห็นว่าเป็นประโยชน์แก่สาธารณะจึงขอพูดถึงคือ ในแต่ละปีนั้น เราพบว่าคะแนนการสอบเข้าเรียนวิชาทางด้านพระพุทธศาสนาโดยพระสงฆ์นั้นโดยภาพรวมจะต่ำกว่าฆราวาส นี่เป็นข้อสอบที่วัดความรู้ทางด้านพระพุทธศาสนาจริงๆ การที่พระสอบได้คะแนนต่ำกว่าฆราวาสโดยภาพรวมในเรื่องที่ตนควรรู้มากกว่าใครหมคนั้นอาจบอกอะไรเราได้มาก นี่ไม่นับข้อสอบส่วนที่เป็นการเอาคำสอนของพระพุทธศาสนาไปประยุกต์อธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมที่เราพบว่าพระนั้นไม่อาจสู้ศฤหัสถ์ได้เลย มีความห่างกันค่อนข้างมากในเรื่องนี้จนไม่ต้องสังเกตก็มองเห็น

ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ผมไม่ต้องการที่จะชี้ว่าระบบการศึกษาของสงฆ์ล้มเหลว แต่ต้องการจะบอกว่า “คุณภาพทางด้านวิชาการเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาที่มีอยู่ในพระสงฆ์ไทยโดยภาพรวมนั้นอาจจะค่อยๆ ถอยห่างจากจุดที่สามารถตอบสนองความต้องการของสังคมที่จะเห็นพระพุทธศาสนาสามารถให้ทางออกแก้ปัญหาทางสังคมและจริยธรรมที่ซับซ้อนในโลกสมัยใหม่มากขึ้นตามลำดับ ” ที่ผ่านมานั้นผมชวนให้ท่านผู้อ่านช่วยกันคิดว่า หากพระพุทธศาสนาต้องการจะอยู่คู่สังคมไทยและสังคมโลกได้อย่างมั่นคง ไม่ว่าโลกจะเปลี่ยน แปลงไปอย่างไรก็ตาม พระพุทธศาสนาจะต้องแสดงให้เห็นว่าตนนั้นมีค่า และค่าที่ว่านี้ก็ต้องเป็นของสากล เหมือนค่าที่พบในวิชาวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ หรือศาสตร์อื่นๆที่เราคาดการณ์ว่าต่อไปโลกเปลี่ยนไปอย่างไรคนก็จะยังไม่ทิ้งสิ่งเหล่านี้อยู่เช่นเดิม ปัญหาที่ว่า ใครละจะรับหน้าที่ทำให้พระพุทธศาสนากลายเป็นสิ่งที่มีค่าตามที่กล่าวมานั้น พระสงฆ์เองผมก็เพิ่งตั้งข้อสังเกตว่าขณะนี้ท่านก็สอบวิชาทางด้านพระพุทธศาสนาสู้ศฤหัสถ์ไม่ได้ แล้วเราจะตั้งความหวังกับใครกันละทีนี้

อันที่จริง พระพุทธองค์นั้น ไม่เคยตรัสว่าบริษัทที่คือภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกา บริษัทแรกนั้นจะต้องนำหรือ เหนือกว่าบริษัทอื่นๆ ที่ผ่านมา เรายกให้พระท่านเป็นผู้นำ เพราะเห็นว่าวิถีชีวิตของท่าน เอื้อต่อบทบาทนี้มากที่สุด แต่ เวลานี้ผมคิดว่าผมไม่แน่ใจว่าวิถี ชีวิตของพระจะเอื้อต่อการนำ นั้นอีกแล้ว พระพุทธศาสนานั้น สอนว่าความเข้าใจธรรมะนั้น แยกจากการมีประสบการณ์ตรง ในชีวิตไม่ได้เลย และ ประสบการณ์ที่มีค่าแก่การนี้ มากที่สุดก็คือประสบการณ์ใน เรื่องของความทุกข์ ชีวิตพระ สมัยนี้ต่างจากพระสมัยพุทธกาล มากตรงที่พระสมัยนี้มักบวชแต่ เด็ก ชีวิตจึงไม่สู้จะผ่านทุกข์มา มากเหมือนพระสมัยพุทธกาลที่ มักบวชหลังจากที่ผ่านชีวิต ในทางโลกมามากแล้ว รู้ทุกข์มา มากแล้ว เมื่อรู้ว่าทุกข์ของ คนเราสวีสัยเป็นอย่างไรก็เข้าใจ ว่าจะสอนชาวบ้านอย่างไร สมัย นี้สังคมเรียกร้องจากพระ มากกว่าสมัยพุทธกาลเสียด้วย ข้าเพราะสมัยนี้เราเรียกร้อง ความเข้าใจทุกข์ของชาวบ้านที่

เป็นเรื่องทางสังคมด้วย เมื่อเรียกร้องมาก แต่คุณภาพของผู้ที่เราเรียกร้องไม่อาจ ตอบสนองได้ (ซึ่งก็ไม่ควรเห็นว่าเป็นความผิดของท่าน เพราะชีวิตท่านไม่เอื้อ ไม่ใช่ว่าท่านไม่อยากเอื้อ) เราก็ต้องมองหาความหวังจากแหล่งอื่น อันที่จริงนิสิตคฤหัสถ์ที่สอบเข้ามาเรียนทางด้านพระพุทธศาสนาใน มหาวิทยาลัยทางโลกได้นั้นเป็นกลุ่มคนที่ผมเองมีความสนใจเป็นพิเศษ คน เหล่านี้เท่าที่ผมศึกษามักเป็นคนมีความคิด ความรู้ทางด้านพุทธศาสนาที่มีอยู่ หากไม่ใช่คนที่เคยบวชเรียนมาก็มักมาจากการศึกษาด้วยตนเองจากตำราหรือ หนังสือที่เขียนโดยนักวิชาการทางด้านพุทธศาสนาไทยหรือต่างประเทศ สำหรับคนที่เคยบวชเรียนมาความรู้ทางด้านพุทธศาสนาก็คงจะมาจากวัด ผมมี ข้อสังเกตเรื่องหนึ่งคือ นิสิตคฤหัสถ์ประเภทที่เคยบวชเรียนมานี้ที่เก่งๆมักเป็น เปรียญไม่สูง ราวๆ ๕-๖ ประโยค ยิ่งประโยคสูงเช่น ๘ ประโยคความคิดเชิง วิพากษ์วิจารณ์ก็จะน้อยลงตามสัดส่วน นี่แปลว่าอะไร ผมอยากฝากให้ท่าน ผู้อ่านช่วยกันคิดด้วย เรื่องนี้ทำให้ผมนึกถึงท่านพุทธทาส ท่านพุทธทาสนั้นเป็น นักคิด ความเป็นนักคิดของท่านที่ผมเริ่มสงสัยเสียแล้วว่าจะเกี่ยวข้องอยู่มาก ที่เดียวกับการที่ท่านเป็นเปรียญเพียง ๓ ประโยค ถ้าข้อสงสัยของผมนี้เป็นจริง ความจริงอันนี้ก็จะยิ่งช่วยย้ำให้เราเป็นห่วงการศึกษาตามจารีตของสงฆ์หนักขึ้น ไปอีก ในอนาคตนั้นผมเชื่อว่าบ้านเราจะมีนักคิดทางด้านพระพุทธศาสนาที่เป็น ผลผลิตของมหาวิทยาลัยทางโลกอย่างจุฬา ธรรมศาสตร์ มหิดล หรือแม้แต่ เอแบคที่เป็นมหาวิทยาลัยของฝ่ายคาทอลิกเสียด้วยซ้ำมากขึ้น และคนเหล่านี้จะ ค่อยๆเข้ามาแทนที่พระในเรื่องการให้ความเห็นแก่ประเด็นทางด้านสังคมมาก ขึ้น นี่ไม่ใช่การรู้สึกเอาเอง แต่มาจากข้อมูลที่ผมแอบสังเกตอยู่เงียบๆในช่วงที่ บ้านเราเห็นต่างกันในเรื่องการบรรจุพระพุทธศาสนาให้เป็นศาสนาประจำชาติ ในรัฐธรรมนูญที่ผ่านมา บทความที่เขียนถึงเรื่องนี้ยังเป็นกลางและอย่างใช้ เหตุผลนั้นมีอยู่จำนวนหนึ่ง รายชื่อคนที่เขียนนั้นผมทราบว่าล้วนแล้วแต่เป็น ผลผลิตของมหาวิทยาลัยทางโลกทั้งสิ้น... หรือว่าในอนาคตฆราวาสจะมาแทนที่ พระสงฆ์อย่างที่พบในต่างประเทศ... ผมไม่แน่ใจ ๑